

Szkoła Doktorska Szkoły Nauk Humanistycznych
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wydział Filozoficzny

Metodologia badań naukowych I

Dr Ewa A. Rozkosz

Dziedzina/ dyscyplina	Filozofia
Rodzaj zajęć	wykład
Język	polski
Liczba godzin	30
Cel zajęć	Celem zajęć jest wspieranie doktorantów w rozwijaniu umiejętności korzystania z wyników badań empirycznych, projektowania takich badań i ich przeprowadzania.
Treści kształcenia	<p>1. WPROWADZENIE DO PRZEDMIOTU. PROCEDURA BADAŃ EMPIRYCZNYCH</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prezentacja prowadzącej, celu przedmiotu, zasad zaliczenia. • Przedstawienie korzyści z udziału w tych zajęciach:<ul style="list-style-type: none"> ○ uczestnicy będą lepiej rozumieli teksty prezentujące wyniki badań empirycznych, ○ uczestnicy będą w stanie odnosić się w swojej pracy do wyników badań empirycznych, ○ uczestnicy nauczą się projektować badania empiryczne, co ma szczególne znaczenie dla reprezentantów tych (sub)dyscyplin, w których takie badania są realizowane. • Prezentacja procedury badania empirycznego na przykładzie badań Kulczycki, Rozkosz, Engels, Guns, Hołowiecki (2019). • Przedstawienie zagadnień, jakie będą poruszane na poszczególnych zajęciach. • Przykłady badań empirycznych realizowanych w ramach dyscyplin humanistycznych lub na styku humanistyki i innych nauk. <p>2. PRZEGLĄD LITERATURY</p> <ul style="list-style-type: none"> • W jakich kanałach komunikacji upowszechniane są teksty naukowe i jak do nich dotrzeć. Krótkie przedstawienie Google Scholar, Dimensions, CrossRef. Co to jest DOI i ORCID. • Znaczenie czytania tekstów naukowych. • Zastosowanie prawa rozproszenia informacji Samuela C. Bradforda w identyfikacji kluczowych dla zainteresowań naukowych uczonego czasopism i autorów. • Wykorzystywanie narzędzi do gromadzenia i porządkowania zgromadzonej literatury przedmiotu na przykładzie Zotero oraz korzyści z tym związane (uporządkowanie tekstów, nie gubienie tekstów, współdzielenie tekstów ze współpracownikami).

- Bieżący kontakt z literaturą naukową (subskrypcja informacji o najnowszych tekstach z czasopisma/autora), a analiza wykonywana pod kątem określonego zadania badawczego.
- Różnice w podejściach do przeglądu literatury, np. *state of the art*, metaanaliza (Fakis, Hilliam, Stoneley, Townend, 2014).
- Jak wykorzystać procedurę kodowania podczas przeglądu literatury.

3. KONSTRUKCJA PRZEDMIOTU, PROBLEMU I CELU BADAŃ

- Wyjaśnienie na przykładach, czym są:
  - przedmiot badań,
  - problem badawczy i jego oryginalność,
  - pole badań,
  - cele badań,
  - pytania badawcze,
  - twierdzenia/hipotezy badawcze.
- Prezentacja typowych błędów:
  - wskazywanie "analizy" jako celu badań,
  - brak oryginalności problemu badawczego,
  - brak powiązania między hipotezą, celem a problemem badawczym.

4. MATERIAŁ BADAWCZY

- Co to jest materiał badawczy:
  - dane zastane,
  - dane wytworzone,
  - dane sfabrykowane (Sic!).
- Z jakim materiałem badawczym mogą spotkać się humaniści.
- Jak zdobywa się dane zastane.
- Jakie są techniki i narzędzia pozwalające na zgromadzenie danych badawczych.
- Gromadzenie danych poprzez ankietę:
  - kwestionariusz ankiety,
  - wybór typu kwestionariusza: papierowy a elektroniczny,
  - konstrukcja pytań (otwarte a zamknięte),
  - organizacja i przeprowadzanie ankiety (np. telefoniczna, na żywo, online),
  - zachowanie poufności,
  - procedura anonimizacji,
  - książka kodowa (*codebook*),
  - tworzenie zbioru danych.
- Gromadzenie danych poprzez wywiad:
  - kwestionariusz wywiadu,
  - wywiad indywidualny a grupowy (focusowy),
  - wybór typu wywiadu, np.: ustrukturyzowany, częściowo ustrukturyzowany, swobodny, narracyjny,
  - konstrukcja pytań (pytania narracyjne, otwarte, zamknięte), stosowanie formuły "jak" zamiast "czy",
  - organizacja i przeprowadzanie wywiadów,
  - zachowanie poufności,
  - procedura anonimizacji,
  - transkrypcja,
  - tworzenie zbioru danych.
- Procedury czyszczenia danych.

5. OPERACJONALIZACJA ZMIENNYCH

- Czym jest zmienna (cecha).
- Do czego potrzebne są nam zmienne (pozwalają ustrukturyzować materiał, zredukować go a następnie poddać go analizie).
- Dwa rodzaje zmienny i różnice między nimi:
  - obserwowalne,
  - nieobserwowalne (latentne, konstrukty).
- Co to są zmienne i jak je operacjonalizujemy:
  - nazwa zmiennej,
  - etykieta zmiennej,
  - typ zmiennej,
  - wartość zmiennej,
  - źródło zmiennej (podajemy dla danych zastanych).
- Jak konstruuje się zmienne nieobserwowalne i dlaczego.
- Przykład książki kodowej (*codebook*) ze zmiennymi.

6. POPULACJA A PRÓBA

- Wyjaśnienie na przykładach czym są:
  - populacja (populacja generalna, zbiorowość generalna),
  - próba (próbka),
  - jednostka analizy,
- Od czego zależy dobór próby:
  - próba reprezentatywna/niereprezentatywna,
  - o czym chcemy wnioskować.
- Procedury wyłaniania próby:
  - wielkość próby:
    - jak określić wielkość próby w badaniach ilościowych (liczba cech, wielkość populacji),
    - jak określić wielkość próby w badaniach jakościowych (nasycenie),
  - dobór losowy (metody losowania) a dobór celowy,
  - warstwy w próbie (dlaczego i jak je używamy).
- Opis próby.
- Dobór próby a ograniczenia w zakresie wnioskowania:
  - studium przypadku,
  - dobór celowy,
  - dobór losowy,
  - badania na populacji generalnej.

7. WYBÓR METODY W BADANIACH EMPIRYCZNYCH

- Jak wybrać metodę badawczą?
- Dlaczego dobieramy metodę, a nie cel badawczy pod metodę?
- Co zrobić, jeśli nie znamy metody? (możliwe błędy, nawiązywanie współpracy).
- Podział metod badawczych na trzy grupy – dlaczego nie jest wystarczający:
  - metody ilościowe (przykłady),
  - metody jakościowe (przykłady),
  - metody mieszane (przykłady).
- Wybór metody a odmienne założenia teoretyczne.
- Wybór metody a ograniczenia, przede wszystkim w zakresie generalizacji

wyników.

8. METODY ILOŚCIOWE. WPROWADZENIE

- Kiedy stosujemy metody ilościowe w analizie danych:
  - na jakie pytania pozwalają nam odpowiedzieć,
  - na jakiej podstawie możemy orzekać o większej całości na podstawie próby (wnioskowanie statystyczne).
- Dwa podejścia w analizie danych:
  - podejście eksploracyjne (np. pozwala na poznanie wzorców zmiennej przy braku założenia o jej przebiegu),
  - podejście confirmacyjne: budowa hipotez badawczych / modelu teoretycznego.
- Jakiej są ograniczenia i możliwe zniekształcenia (*biases*) w analizie ilościowej.

9. METODY ILOŚCIOWE. STATYSTYKI OPISOWE

- Kiedy stosujemy statystyki opisowe:
  - charakterystyka zbioru danych,
  - identyfikacja braków i błędów.
- Interpretacja statystyk opisowych:
  - liczebność i procenty
  - rozkład częstości,
  - platykurtyczność (rozkład wysmukły i spłaszczony) i skośność rozkładu (rozkład normalny, skośny),
  - minimum,
  - maksimum,
  - średnia,
  - mediana,
  - dominanta,
  - wartości odstające.
- Ustandaryzowany sposób prezentacji wyników na przykładzie procedur APA.

10. METODY ILOŚCIOWE. TESTOWANIE HIPOTEZY

- Omówienie całej procedury badań confirmacyjnych na jednym przykładzie (Rozkosz, 2017).
- Konstrukcja celu.
- Ustalenie kształtu hipotez badawczych.
- Materiał badawczy.
- Dobór próby.
- Operacjonalizacja zmiennych.
- Wybór testu statystycznego:
  - na podstawie typu zmiennych,
  - po sprawdzeniu, czy spełnione są warunki do zastosowania danego testu (np. warunku o rozkładzie normalnym).
- Interpretacja wyników testu statystycznego:
  - wartość statystyki
  - nieistotność statystyczna (wartość p),
  - siła efektu.
- Przykładowe błędy:
  - wnioskowanie o związku przyczynowo-skutkowym na podstawie korelacji,

- wnioskowanie o sile efektu na podstawie wartości p .
- Ustandaryzowany sposób prezentacji wyników:
  - struktura IMRAD,
  - standardy APA.

11. METODY JAKOŚCIOWE. PODEJŚCIE OPARTE NA TEORII

- Kiedy stosujemy metody jakościowe w analizie danych:
  - na jakie pytania pozwalają nam odpowiedzieć,
  - dlaczego nie możemy orzekać o większej całości na podstawie próby.
- Różnice w procedurach postępowania między podejściami:
  - ukierunkowanymi teorią,
  - ukierunkowanymi danymi.
- Procedura badania na przykładzie podejścia ukierunkowanego teorią na przykładzie Kulczycki, Rozkosz, Engels, Guns, Hołowiecki (2019):
  - konstrukcja celu,
  - ustalenie twierdzeń (*statements*),
  - budowa drzewa kodowego,
  - materiał badawczy,
  - dobór próby,
  - analiza – kodowanie danych (redukcja materiału, wyodrębnienie “ważnych” fragmentów):
    - wielokrotna lektura, niekiedy włącza się w to więcej niż jedna osoba, aby uniknąć zniekształceń (*bias*),
    - kodowanie,
  - analiza – wyłanianie kategorii analitycznych (uwaga! To zależy od podejścia, tutaj konstruktywizm),
  - prezentacja wyników (różne podejścia).
- Narzędzia do kodowania:
  - analiza na papierze,
  - oprogramowanie do analizy danych jakościowych.

12. METODY MIESZANE

- Kiedy stosujemy metody mieszane w analizie danych.
- Co podlega “mieszaniu”, co integrujemy:
  - dane,
  - metody,
  - wyniki.
- Zastosowanie metod mieszanych:
  - na podstawie badań jakościowych możemy wyłonić pytania (zbudować hipotezy) do ankiety skierowanej do dużej grupy uczestników,
  - badania jakościowe mogą pogłębić nasze rozumienie wyników badań ilościowych, dostarczyć nowych interpretacji tych wyników,
  - inne.
- Przykładowa procedura badania na przykładzie Kulczycki, Rozkosz, Engels, Guns, Hołowiecki (2019).
- Korzyści i ograniczenia zastosowania metod mieszanych.
- Zarzuty wobec metod mieszanych.

13. ZADANIA WSPIERAJĄCE BADANIA WŁAŚCIWE

- Co to są badania właściwe?
- Prezentacja i omówienie pomysłu na badania:
  - wartość dyskusji z kolegami/koleżankami z akademii,
  - prezentacja pomysłu na konferencji/seminarium/warsztatach.
- Prowadzenie badań pilotażowych:
  - badania te powinny imitować badania właściwe (np. wykonujemy pełną transkrypcję przeprowadzonego wywiadu pilotażowego),
  - sprawdzenie technik i narzędzi badawczych,
  - sprawdzenie, czy uzyskane odpowiedzi w oczekiwanej formie.
- Prowadzenia notatnika badawczego lub notatników badawczych:
  - dlaczego prowadzimy notatnik,
  - narzędzia do prowadzenia notatnika,
  - poziom opisu zdarzeń w notatniku (możliwe jest odtworzenie procedury badawczej przez zorientowanego w stosowanej metodologii uczonego),
  - unikanie skrótów myślowych (po miesiącu nie pamiętamy, o co chodziło),
  - archiwizacja notatnika,
  - bezpieczeństwo informacji przechowywanych w notatniku.
- Określanie autorstwa efektów badań:
  - definicja autorstwa (warunki, jakie muszą spełnić autorzy),
  - zobowiązania autorów,
  - kolejność autorów,
  - różnice dyscyplinarne w podejściu do autorstw,
  - kiedy ustalać autorstwo.

14. RZETELNOŚĆ, BEZPIECZEŃSTWO I ETYKA

- Anonimizacja:
  - zobowiązanie do poufności,
  - używanie identyfikatorów,
  - tokeny w kwestionariuszach online,
  - sposób przechowywania i dostęp do danych.
- Gromadzenie danych wrażliwych.
- Kiedy wymagana jest zgoda komisji etycznej?
- Nierzetelne praktyki w badaniach/prezentacji wyników:
  - fabrykowanie danych,
  - dotyczące autorstwa,
  - salami slicing,
  - inne.
- Zarządzanie danymi badawczymi (GDPR):
  - czym jest regulamin zarządzania danymi badawczymi i korzyści z jego posiadania,
  - obowiązek posiadania regulaminu wynikający z zewnętrznych przepisów (np. NCN),
  - dobre praktyki.
- Co powinien zawierać regulamin zarządzania danymi badawczymi:
  - jakie dane badawcze są gromadzone,
  - jak te dane są przechowywane,
  - jak dane są zabezpieczane i niszczone,
  - zakres odpowiedzialności.

15. PREZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ. PODSUMOWANIE PRZEDMIOTU

	<ul style="list-style-type: none"> • Struktura tekstu naukowego. • Sposoby prezentacji wyników. • Konwencje pisania naukowego (dostosowane do dyscypliny, subdyscypliny czy pola): <ul style="list-style-type: none"> ○ sposób cytowania, ○ sposób prezentowania wyników badań ilościowych, ○ sposób prezentowania wyników badań jakościowych. • Narzędzia do pisania tekstów naukowych, ich zalety i wady: MS Word, LaTeX, Scrivener. • Znaczenie współpracy naukowej dla samorozwoju, wspólnych badań, dyskusji nad różnymi etapami pracy naukowej. • Podsumowanie przedmiotu: <ul style="list-style-type: none"> ○ krótkie omówienie kroków w procedurze badań empirycznych, ○ omówienie działań często pomijanych w książkach ("szarej strefy"): <ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenie systemu identyfikatorów do organizowania swojej pracy, ▪ dyskusje nad efektami poszczególnych etapów pracy naukowej (np. konceptualizacją, drzewem kodowym), ▪ tworzenie pomocniczych rejestrów gromadzonych lub wytwarzanych dokumentów, ▪ oznaczanie gromadzonych lub wytwarzanych dokumentów identyfikatorami, ▪ tworzenie pomocniczych schematów, ▪ postępowanie z wynikami negatywnymi, ▪ nielinearność działań podejmowanych podczas pracy naukowej. ○ wskażę raz jeszcze, co jest najważniejsze z punktu widzenia młodego naukowca–humanisty i dlatego będzie przedmiotem egzaminu.
Wymagania wstępne	Umiejętność czytania tekstów naukowych w języku angielskim.
Efekty kształcenia	
Po zakończeniu zajęć doktorant potrafi:	Metody weryfikacji
Zinterpretować wyniki badań empirycznych.	Egzamin ustny
Zaprojektować empiryczne badania naukowe dbając o rzetelność i bezpieczeństwo uczestników oraz danych.	Egzamin ustny
Dobrać odpowiednią metodę i próbę badawczą do postawionego celu naukowego oraz uzasadnić swój wybór.	Egzamin ustny
Rozróżniać i opisywać etapy w procedurze badań empirycznych.	Egzamin ustny
Literatura	<p style="text-align: center;">LEKTURY OBOWIĄZKOWE</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bedyńska, S., Cypryńska, M. (red.). (2012). <i>Statystyczny drogowskaz 1. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego</i>. Warszawa: Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej. 2. Bloomberg, L. D., Volpe, M. (2016). <i>Completing Your Qualitative Dissertation: A Road Map From Beginning to End</i> (wyd. 3). Los Angeles, CA: Sage. [lub nowsze wydanie] 3. Bryman, A. (2009). Integrating quantitative and qualitative research: How is it

done? *Qualitative Research*, 6(1), 97–113. <https://doi.org/10.1177/1468794106058877>

4. Creswell, J. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (wyd. 4). Thousand Oaks, CA: Sage. [książka dostępna również po polsku: Creswell, J. W. (2013). *Projektowanie badań naukowych: metody jakościowe ilościowe i mieszane*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.]
5. Fakis, A., Hilliam, R., Stoneley, H., Townend, M. (2014). Quantitative Analysis of Qualitative Information From Interviews: A Systematic Literature Review. *Journal of Mixed Methods Research*, 8(2), 139–161. <https://doi.org/10.1177/1558689813495111>
6. Mason, M. (2010). Sample Size and Saturation in PhD Studies Using Qualitative Interviews. *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: ...*, 11(3), 1–14. Retrieved from <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/viewArticle/1428>
7. Saldaña, J. (2009). *The Coding Manual for Qualitative Researchers* (wyd. 3). Los Angeles, CA: SAGE.

TEKSTY NAUKOWE, KTÓRE BĘDĄ PRZEDMIOTEM ANALIZ PODCZAS ZAJĘĆ

1. Kulczycki, E., Rozkosz, E. A., Engels, T. C. E., Guns, R., Hołowiecki, M. (2019). How to identify peer-reviewed publications: Open-identity labels in scholarly book publishing. *PLoS ONE*, 14(3), e0214423. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0214423>
2. Rozkosz, E. A. (2017). *Ewaluacja osiągnięć naukowych w postępowaniach habilitacyjnych: Kryteria oceny a praktyki ewaluacyjne w naukach humanistycznych i społecznych*, pp. 116–132, 140–146, 215–226, 314–320. Retrieved from <http://repozytorium.umk.pl/handle/item/4834>

LEKTURY FAKULTATYWNE

1. Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (red.). (2018). *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (5th ed.). Los Angeles, CA: SAGE. [Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (red.). (2019). *Metody badań jakościowych* (t. 1–2). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN].
2. Flick, U. (2011). *Jakość w badaniach jakościowych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
3. Flick, U. (2010). *Projektowanie badania jakościowego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
4. Gibbs, G. (2011). *Analizowanie danych jakościowych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Szczegółowe informacje

Lp.	Data	Godziny (sala 406, ul. Międzychodzka 5)	Prowadzący
1	25.II.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz
2	3.III.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz

	3	10.III.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	4	17.III.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	5	24.III.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	6	31.III.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	7	7.IV.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	8	14.IV.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	–	21.IV.2019	–	–	
	9	28.IV.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	10	5.V.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	11	12.V.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	12	19.V.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	13	26.V.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	14	2.VI.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	
	15	9.VI.2019	13:15–14:45	Ewa Rozkosz	